

Het vroegere Zuid-Brabantse ontrondingsgebied

In talen en dialecten met een doorkruising van de opposities *voor* vs. *achter* en *gerond* vs. *gespreid* kunnen twee soorten klinkers en diftongen ontrond worden: geronde voorklinkers en geronde achterklinkers. Ontronding van achterklinkers heeft wanneer in het systeem een reeks gespreide achterklinkers ontbrak – en dat is in de West-Europese talen en dialecten met de genoemde doorkruising de regel – geen fonologische consequenties, tenminste niet op korte termijn. Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat er in de literatuur niet veel over te vinden is (vgl. echter Van Loey 1961, Weijnen 1963 en Goossens 2013).

Anders is het bij de ontronding van voorklinkers. Wanneer hier systematische ontronding plaatsvindt, heeft dit samenvallend met al bestaande gespreide voorklinkers en dus reductie van de vocaalinventaris en verzwaring van de lexicaal bezetting van die klinkers tot gevolg. Het ligt dus voor de hand dat dit verschijnsel veel meer de aandacht op zich heeft gevestigd en dat er in de Nederlandse dialectologie nogal wat literatuur over bestaat.

Verstegen bracht in 1941 de Zuid-Nederlandse gebieden met systematische ontronding en in 1943 de ontronding bij een aantal alleenstaande woorden in kaart. Beide artikelen bestaan hoofdzakelijk uit beschrijving en bevatten nagenoeg geen commentaar, maar toch vestigt de auteur in het eerste al de aandacht op een mogelijke regressie van het verschijnsel in enkele plaatsen. En dat is een thema dat na hem telkens opnieuw ter sprake is gebracht, in publicaties van hoofdzakelijk Weijnen, Van Loey, Goossens en Taeldeman. De ontronding is – om het modieus te zeggen – een sociolinguïstisch salient kenmerk (Vgl. Auer 2014). En dat komt op verschillende manieren tot uiting. Zo is er op gewezen dat de ontronding vaak als sociaal minderwaardig

wordt beschouwd (als een kenmerk van lagere bevolgingsklassen of van boeren), dat ze in grotere plaatsen alleen in buitenwijken voorkomt, dat het verschijnsel op sommige plaatsen met het uitsterven van de oudste generatie verdwijnt, dat sprekers van een ontrondend dialect in contact met buitenstaanders vaak proberen de ontronding te vermijden en dat er omgekeerd ook soms hypercorrecte ronding plaatsvindt. Ook is gezegd dat de situering en de vorm van de ontrondingsgebieden op relict-situaties kunnen wijzen. De stigmatisering van de ontronding is een centraal thema in een synthetiserend artikel van Taeldeman uit 1994 (zie ook Taeldeman 1968), waarin ook nog heel wat aanvullingen van de feitenkennis sedert de artikelen van Versteegen zijn te vinden.

Wanneer we de pogingen tot herstel van geronde klinkerreeksen op zichzelf bekijken, moeten we constateren dat we met een streven te maken hebben dat tegen de haren van de “spontane” taalontwikkeling in strijkt. Het resultaat van ontrondingen als spontane processen is immers het verdwijnen van opposities tussen vocaalfonemen, foneemsamenval (“merger”). Welnu, wat zich na een versmelting niet meer onderscheidt kan niet op een spontane wijze op een zodanige manier opnieuw gesplitst worden dat het resultaat van die splitsing met de lexicale verdeling van vóór de samenval overeenstemt. En de hypercorrecties laten dan ook zien dat herstel van ronding een tegen-natuurlijk proces is, dat slechts tot stand komt doordat sprekers een tweede, verwante taal (een standaardtaal of een verwant rondend dialect) als model gebruiken om de “fouten” te corrigeren die zij in hun endogeen dialect anders menen te maken.

Een aspect van de regressie bij de Zuidnederlandse ontrondingen dat tot nog toe niet hard is gemaakt, is de inkrimping van hun gebieden. Er is weliswaar herhaaldelijk op gewezen dat die in het verleden groter moeten zijn geweest en dat de specifieke situering van de Zuid-Brabantse ontrondingsgebieden in een onderbroken halve ring rondom Brussel evenals de diepe insnijdingen van het Limburgse gebied aan terreinverlies moeten worden toegeschreven, maar ik ken slechts één, niet uitgewerkt, voorbeeld waaruit zo’n terreinverlies afgeleid kan worden,

kaart 1 van Verstegen 1943 met het type *schitter* voor 'schutter' in een Zuid-Brabants gebied rond Brussel, waar de drie ontrondingsgebieden bij Aalst, Boom en Leuven in passen.

Een methode om de vroegere omvang van de ontrondingsgebieden trachten te achterhalen is het opsporen van geïsoleerde gevallen van ontronding die als zodanig voor ontrondende sprekers niet meer herkenbaar zijn, zodat die aan hun pogingen tot herstel van de "gepaste" lexicale verdeling van geronde en ongeronde voorklinkers ontsnappen. Als zulke gevallen gesloten arealen innemen waar een ontrondingsgebied of een cluster van ontrondingsgebieden in past, maar die omvangrijker zijn, mogen we daaruit besluiten dat de ontronding zich vroeger ten minste tot aan de randen van die arealen heeft uitgestrekt.

In wat volgt bespreek ik twee zulke gevallen van ontrondingsrelicten in het Zuid-Brabants. Ze zijn mij aan de hand gedaan door Willy Van Langendonck, zelf spreker van een niet ontrondend dialect dat aan de rand van een ontrondingsgebied gesproken wordt: dat van Tildonk P 21. Daarna ga ik nog even in op de casus *schutter*, die al eens door Verstegen is behandeld.

Het eerste geval is er een uit de woordenschat van het Rijke Roomse Leven, dat nu al enkele decennia achter ons ligt. In die tijd had iedere parochie van enige omvang ten minste twee priesters: een pastoor en een kapelaan, dat wil zeggen in Belgisch Brabants een onderpastoor. In grote parochies konden er twee of zelfs drie kapelaans zijn. Al die priesters deden dagelijks, maar niet gelijktijdig, aan het hoofdaltaar van de parochiekerk een mis. De eerste daarvan was de *vroegmis* of *eerste mis*. En in kleine parochies, die slechts een pastoor en geen kapelaan hadden, werden er meestal 's zondags toch twee missen gelezen. Voor één van de twee zorgde dan vaak een pater uit een nabijgelegen klooster. Hier kwam dus ook een *vroegmis* voor. We hebben het geluk dat dit begrip nog op tijd is opgevraagd in zin 50 van de RND: *'t Begint te kleppen voor de vroegmis – de hoogmis – het lof (de vespers)* en in vraag 18a van de Leuvense vragenlijst 38 (1942): *de vroegste mis op Zondag*.

Het is ons te doen om het eerste lid van de samenstelling *vroegmis* (kaart 1). Het vocalisme van het adjectief en bijwoord

vroeg in de Nederlandse dialecten is te vinden in de FAND II-III, 233 (kaart 106). Het vertoont in het Belgische deel van die kaart de normale verdeling van een woord met wgm. *ô* met umlautfactor (vgl. Duits *früh*). Dat wil zeggen: Het Vlaams heeft geen umlaut, het Brabants en het Limburgs wel, in de gestalte van een palataal gerond, in de ontrondingsgebieden van een palataal gespreid vocalisme. In Nederland is de klankwettige verdeling van umlaut en niet-umlaut ten zuiden van de Grote Rivieren als noordelijke voortzetting van de Belgische nog goed te herkennen (het Hollandse velare vocalisme penetreert er wel in het oosten), maar ten noorden ervan heeft heel het oosten van Nederland, op twee eenzame uitzonderingen in de Groningse Veenkoloniën na, geen umlaut, en dit in tegenstelling tot b.v. woorden als *groen*, *voelen* en *zoeken* op kaarten 100, 101 en 104. We mogen dus zeggen dat *vroeg* in het Brabants en Limburgs umlaut vertoont en dat daarbij de verdeling van gerond en gespreid palataal vocalisme aan de klankwettige verwachtingen beantwoordt. Bovendien loopt de grens tussen de Brabantse umlaut en het Vlaamse ontbreken ervan in het eerste lid van de samenstelling *vroegmis* netjes waar hij volgens onze verwachtingen dient te lopen, zoals uit onze kaart blijkt.

Maar er is nog een tweede aspect aan het woord *vroeg* dat onze aandacht verdient: Waar heeft het zijn *g* (*ch*) aan te danken? Ik citeer in dit verband het EWN 4, 575: "In het Middelnederlands bestonden er twee vormen: *vroe* en *vroech*. Het onderscheid tussen beide lijkt aanvankelijk geografisch te zijn geweest: de vorm met velaar⁽¹⁾ kwam in de 13^e eeuw alleen in Brabant en Limburg voor, maar verdrong op den duur de klankwettige vorm *vroe*, die nu alleen nog in dialecten voorkomt. Men verklaart de velaar wel uit een oorspr. overgangsklank *-j-* in een verbogen bijvoeglijke vorm, zoals Oudhoogduits *frud(j)i*, maar dat lijkt weinig wrsch., aangezien zowel *vroe* als *vroech* in het Middelnederlands alleen maar voorkomen als bijwoord en dus niet worden verbogen (FvW). Misschien is er

⁽¹⁾ Met *velaar* is hier de medeklinker *g* (*ch*) bedoeld, niet het Vlaamse (en Nederlandse) vocalisme (J.G.).

sprake van hypercorrectie naar het voorbeeld van *hoo* naast *hooch* 'hoog' en andere bn. op *-h*." Het is echter duidelijk dat we die overgangsklank *-j-* niet kunnen missen, want we hebben hem nodig om de umlaut in het Brabants en Limburgs (en in het hele Duits) te verklaren. Dat hoeft modelwerking van *ho/hoo*g bij de veralgemening van de vorm met *g* (*ch*) in *vroech* niet uit te sluiten.

Veralgemening? Behalve in het woord *vroegmis*! Hier vinden we blijkens kaart 1 het type *vroe* in het oosten van Oost-Vlaanderen, d.w.z. in het Waasland, in het deel van het Aalsterse ontrondingsgebied dat ten westen van de umlautgrens ligt en in enkele plaatsen onmiddellijk verder westelijk. Ten oosten van de umlautgrens heeft een lang gestrekt gebied langs de taalgrens, dat zich uitstrekt van de provinciegrens tussen Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant tot Tienen, met onderbrekingen door de Brusselse agglomeratie en door een paar dorpen tussen het Leuvense ontrondingsgebied en de taalgrens, het type *vruu*. Ten noorden daarvan verschijnt dan het type dat we zochten: *vrie*. Maar *vriemis* (de klinker van de tweede lettergreep is vaak tot een sjwa verdoft en daardoor lijkt die lettergreep meer op een suffix dan op het grondwoord van een samenstelling) is er niet alleen het woord van de ontrondingsgebieden bij Boom en Leuven. Het omringt die grotendeels en reikt van de Schelde in het westen tot de grens van Limburg in het oosten en in de Antwerpse Kempen tot in de buurt van Turnhout met zelfs een uitschieter in Arendonk K 240, terwijl er ook nog vlak bij de Antwerpse agglomeratie enkele opgaven van zijn te vinden.⁽²⁾ Maar meestal werd in de buurt van die stad het type *vruugmis* opgegeven,⁽³⁾ wat met zijn *uu* en zijn *g* op een dubbele "correctie" van *vriemis* wijst. Die moet tot stand zijn gekomen toen in *vrie* nog een dialectische vorm van *vruug*, *vroeg* werd herkend, wat nu niet meer het geval is. In Brussel

⁽²⁾ In Zoersel K233 en Niel K 286 werd *vriemis* als oud en in Kasterlee K 273 als "platter" gekarakteriseerd.

⁽³⁾ De opgaven van *vruugmis* in de Antwerpse Kempen stammen overwegend uit de schriftelijke Leuvense vragenlijst.

en omgeving vinden we naast de samenstelling *vreugmis/vruugmis* ook de nominale groep *vreuge/vruuge mis*. Hier lijkt alleen de *g* (en niet de *eu/uu*) het resultaat van een vernieuwing te zijn, want de hele strook langs de taalgrens van de Dender tot Limburgs Haspengouw, met een kleine onderbreking ten zuiden van Leuven, heeft met het type *vruumis* gerond palataal vocalisme.

We kunnen de beschrijving van het kaartbeeld met twee constateringën afsluiten. Ten eerste: Het grootste deel van Oost-Vlaanderen heeft *vroegmis*, *vroegmes(se)*. Maar dit type heeft zijn tegenhanger zonder *g* zeker een heel eind naar het oosten teruggedrongen, zoals blijkt uit een aantal verspreide *vroemis*-gegevens in het *vroegmis*-gebied. Ten tweede: De lege vlekken op de kaart, d.w.z. vooral het noorden van de provincies Antwerpen en Limburg met het zuidoosten van Noord-Brabant, maar in mindere mate ook het zuidwesten van Oost-Vlaanderen, het centrale Meetjesland en het zuidelijke Hageland met Brabants Haspengouw, zijn gebieden waar alleen of zeer overwegend het type *eerste mis* werd opgegeven.⁽⁴⁾

Conclusie: De hypothese dat de drie Brabantse ontrondingsgebieden vroeger een samenhangend geheel hebben gevormd, dat wezenlijk groter was dan de huidige verspreiding van het verschijnsel en dat de ontronding van Brussel uit werd teruggedrongen (Goossens 1959:52-54, 1963:254-257, 1992:39-40) wordt door onze kaart bevestigd. Of Brussel in de vroegste regressiefase of daarvoor een consequent rondend dialect heeft gesproken of sociale variatie van ronding en ontronding heeft gekend, kan uit het kaartbeeld echter niet dwingend worden afgeleid. De rol van Antwerpen bij de besproken regressie is minder duidelijk dan die van Brussel. Heeft er in Antwerpen een sociale stratificatie van ronding en ontronding bestaan, waarvoor we in Brussel geen directe indicaties vinden? Of het Limburgse ontrondingsgebied ooit met het Brabantse complex heeft samengehangen, is evenmin duidelijk, aangezien het door wat te veel *eerste missen* daarvan is gescheiden.

(4) Uiteraard bleven ook de protestantse delen van Zeeland leeg.

Het tweede geval is het vocalisme in de eerste lettergreep van *schuppen*, de benaming voor een van de figuren of kleuren van het kaartspel, “een staand hartvormig blaadje op steel”, aldus Van Dale, die het woord (alleen) in zijn twaalfde druk (1992) duidt als “vermoedelijk volksetymologische uitleg van It. *spade* (zwaarden)”.⁽⁵⁾ Het woordenboek definieert het gewestelijke *schup* eenvoudig als ‘schop’, geeft onder het lemma *schop* weliswaar als eerste betekenis “gereedschap om te graven” en als tweede “gereedschap om mee te scheppen”, maar vermeldt niet dat in de meeste Zuidnederlandse dialecten en in zuidelijk ABN in de eerste betekenis *schup* en in de tweede *schop* wordt gezegd. In ieder geval lijkt dat hartvormig blaadje op steel op geen van de twee genoemde voorwerpen, zodat een begripsassociatie niet direct voor de hand ligt. Dat kon een loskoppeling van de uitspraak van de gereedschapsnaam in de hand werken.

Het materiaal waarmee kaart 2 werd getekend, stamt uit de online databank van het WBD,⁽⁶⁾ in het westen aangevuld met de gegevens van de Leuvense lijsten 6, vraag 47 en 42, vraag 45 en de Gentse WVD-lijsten 81, vraag 9 en 158, vraag 11. Ter controle is ook gebruik gemaakt van de Leuvense licentiaatsverhandeling van P. Cockx uit 1962.

De tegenstelling tussen de Nederlandse toestand met *schop* als normale benaming voor de spade én het werktuig om te scheppen en de Belgische met een terminologische oppositie tussen *schup* ‘gereedschap om te graven, spade’ en *schop* ‘gereedschap om te scheppen, troffel’ wordt door de dialectgegevens voor de kaartkleur weerspiegeld. Blijkbaar heeft Noord-Brabant in zijn geheel het type *schuppen* gekend, want het hele (niet in kaart gebrachte) oosten van die provincie heeft volgens de WBD-gegevens dat type, op enkele verspreide gegevens in

⁽⁵⁾ Het EWN 5, 107 neemt een “mogelijke” leenvertaling uit Engels *spades* aan, dat zowel de kaartkleur betekent als meervoud van *spade* ‘spade’ is en als kaartkleur “misschien” een leenwoord uit It. *spade* genoemd wordt.

⁽⁶⁾ De bronnen zijn genoemd in WBD III, Sectie 3, afl. 2 op p. 173. Op die bladzijde is het materiaal op een voor ons doel niet bruikbare wijze, namelijk volgens het woordvormingsprincipe (er is nogal wat variatie in het afleidings-suffix), tekstueel en cartografisch geordend.

de buurt van de steden 's-Hertogenbosch, Eindhoven en Helmond na. In het stukje Noord-Brabant dat wel op de kaart staat, overweegt al *schoppen* (ook enkele Zeeuwse gegevens hebben dat type), maar er zijn nog genoeg opgaven met *schuppen* om de vroegere toestand te herkennen. De Hollands-standaardtalige vernieuwing is aan de grens gestopt. Het Oost-Vlaamse westen is op de kaart opvallend leeg. Dat komt doordat hier het heteroniem *pijken* wordt gebruikt (vgl. Fr. *pique*), dat overigens ook in de meeste grensplaatsen van de met gegevens gevulde Oost-Vlaamse rand als synoniem werd opgegeven.

En wat het eigenlijke thema van deze bijdrage betreft: Evenals op de kaart met het vocalisme in de eerste syllabe van *vroe(g)mis* vertonen op die van het woord *schuppen* de ontrondingsgebieden in de regel ontronding, hoewel er ook al geronde vormen voorkomen. En bovendien zijn ze ook hier door plaatsen met ontronding verbonden, hoewel die duidelijk minder talrijk zijn en in de Antwerpse Kempen zelfs ontbreken. Maar omgekeerd reiken ze nu in de door de systematische ontrondingsgebieden omsloten cirkel tot dichterbij Brussel. Zeer opvallend heeft de zuidwestpunt van Vlaams-Brabant, die op de vorige kaart de ronding in *vruumis* systematisch heeft bewaard, hier even gesloten het type *schippen*. Twee constanten zijn op beide kaarten het ontbreken van de ontronding in Brussel en directe omgeving evenals het verspreide voorkomen ervan in de omtrek van Antwerpen. In ieder geval mogen we besluiten dat de drie Zuid-Brabantse ontrondingsgebieden restanten zijn van een vroeger samenhangend geheel, dat door een tegenbeweging van Brussel uit in het zuiden is uitgehold en van Antwerpen uit in het noorden is platgedrukt.

Is deze conclusie in overeenstemming met de *schutter*-kaart van Verstegen 1943? Deze auteur schrijft op p. 301 dat een lange *ie* in de representant van *schutter* veelvuldig voorkomt in Oost-Vlaanderen en Brabant en dat het daar waarschijnlijk in verband werd gebracht met het werkwoord *schieten*, “en dit wel te gemakkelijker als we een ontrond vocalisme aannemen”, maar “Op de kaart werden alleen in een gebied dat de drie ontrondingsgebieden van Aalst, Boom en Leuven verbindt, de

vormen aangegeven die klaarblijkelijk een ontrond vocalisme vertonen." Er was dus wel aanleiding om het werk van Verstegen nog eens over te doen, dat wil zeggen: de gegevens waar hij mee heeft gewerkt (de RND-zin 92 *Een schutter moet goed kunnen lonken/mikken*) opnieuw te bekijken, er het hele Zuid-Brabants plus het Oost-Vlaams bij te betrekken en de *schierter*-gegevens die als nomen agentis bij het werkwoord *schieten* zijn te interpreteren, duidelijker te scheiden van die welke als ontwikkelingen van het type *schutter* zijn te beschouwen. Het resultaat is onze kaart 3.

Hierop zal de scheiding van de vormen van *schierter* en die van *schitter* wel niet volmaakt geslaagd zijn, maar we komen zeker dicht in de buurt. In het Oost-Vlaamse gebied waar *schutter* een vrij open *u* heeft (genoteerd als [ʌ], eventueel met lengtetekens en/of sjwa-naslag), hebben de *schierter*-gegevens lange gesloten vocaalkwaliteit ([i:] of [i.]). Van de weinige opgaven die omwille van hun opener en/of hun kortere karakter als *schitter* zijn genoteerd, zeven in totaal, stammen er twee uit plaatsen die voor hun regressieve ontronding bekend zijn: Kleit I 154a en Temse I 215. In het Brabants, waar de *u* van *schutter* meer gesloten is, hoewel er in de mate van geslotenheid vrij veel speelruimte zit, is de *i* van *schitter* parallel daarmee ook tamelijk tot zeer gesloten. Maar hij is van de *ie* van *schierter* te onderscheiden doordat deze laatste in de regel lang is. Het lijkt mij wel niet uitgesloten dat een enkele als *schitter*-opgave geïnterpreteerde notering (zonder lengtetekens) feitelijk een *schierter*-gegeven is. In Brussel en directe omgeving en in een aantal plaatsen langs de taalgrens ten westen van de Dijle klinkt de *ie* van *schierter* als een lange *ee* en is dus heel gemakkelijk van de *i* van *schitter* te onderscheiden.⁽⁷⁾

Duidelijker dan op de kaart van Verstegen herkennen we nu het patroon van beide vorige kaarten. De ruimte tussen de drie

(7) Op de grens van West-Vlaanderen verschijnt het type *schotter*, het zoveelste geval van een wisseling tussen velaar Ingweoons en binnenlands palataal vocalisme. In de omgeving van Tienen en Sint-Truiden is het vocalisme van *schutter* een graad opener dan in het grootste deel van het Brabants.

Brabantse ontrondingsgebieden is opgevuld met ontronde gegevens en Brussel met onmiddellijke omgeving is weer zo goed als vrij van ontronding. Hier vinden we een concentratie van *schierter*-gegevens, vermengd met het geronde type *schutter*. Maar wel reikt de ontronding in de door de ontrondingsgebieden omsloten cirkel nog tot iets dichterbij Brussel dan op de *schuppen*-kaart. Evenals op die kaart heeft de zuidwestpunt van Vlaams-Brabant gesloten het ontrondende type. De directe omgeving van Antwerpen is ditmaal vrij van ontronding.

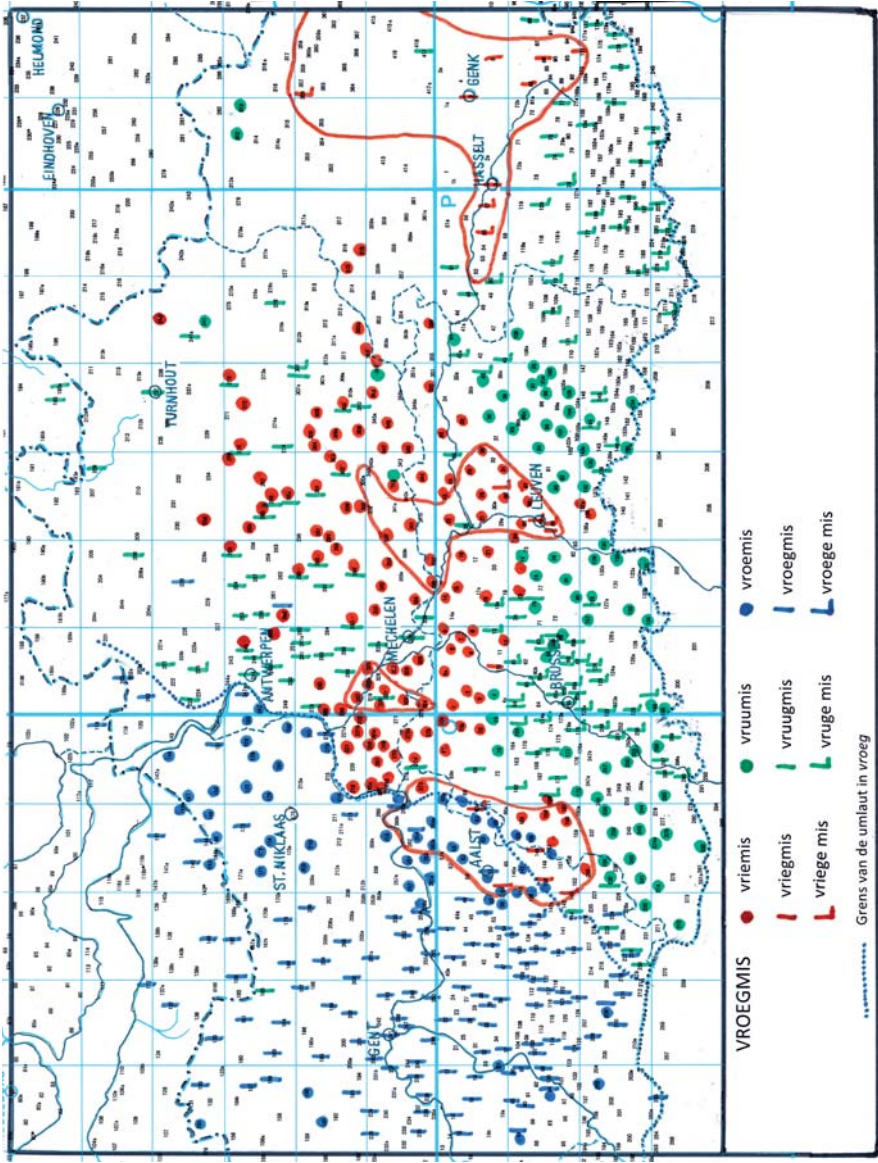
Mijns inziens mogen we de rol van de twee grote Brabantse steden in het proces van de verspreiding en de terugdringing van de ontronding als volgt samenvatten. Er heeft vroeger in beide een sociale stratificatie van ronding en ontronding bestaan, waarbij de ronding er nooit volledig verloren is gegaan, doordat ze zich bij de hogere standen en in formelere situaties kon handhaven. Maar beide steden hebben de ontronding opgeruimd en geografisch teruggedrongen. Die opruiming is in Brussel radicaler doorgevoerd dan in Antwerpen, waar de ontronding nooit zo vaste voet had gehad als in Brussel.

Literatuur

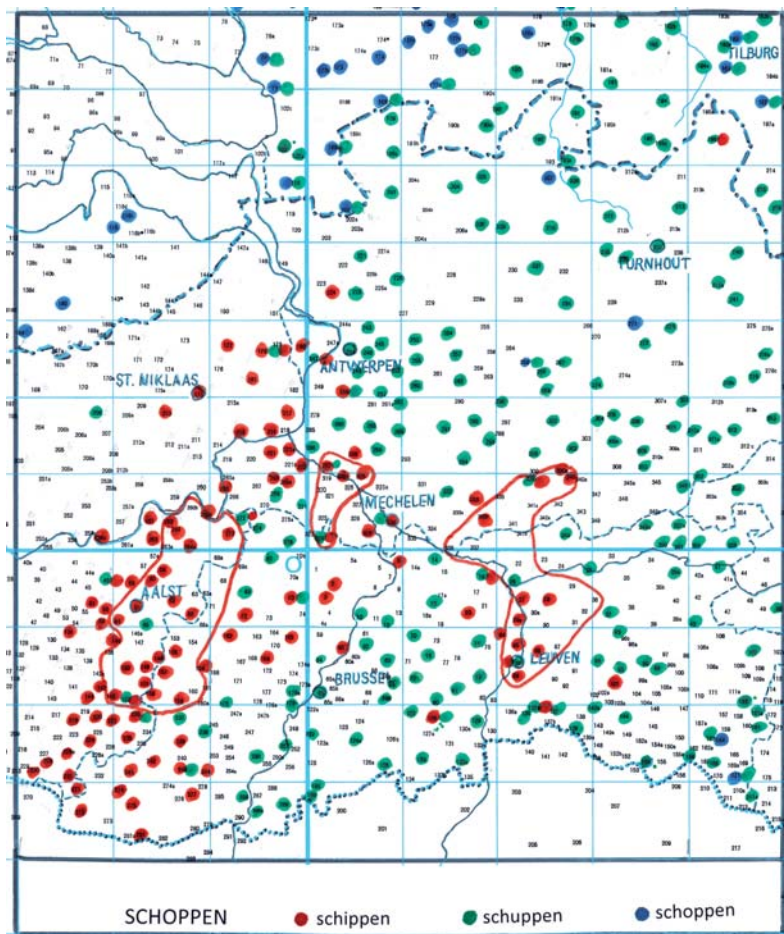
- AUER, P. 2014: 'Anmerkungen zum Salienz-begriff in der Soziolinguistik'. In: *Linguistik Online* 66, Nr. 4. <http://dx.doi.org/10.13092/lo.66.1569>
- COCKX, P. 1962: *Taalgeografisch onderzoek van enkele kaartspelbenamingen in de Brabantse dialecten*. Ongepubliceerde licentiaatsverhandeling.
- EWN 4: *Etymologisch Woordenboek van Het Nederlands S-Z* onder hoofdredactie van M. Philippa, F. Debrabandere, A. Quak, T. Schoonheim en N. van der Sijs. Amsterdam 2009.
- FAND II-III: J. Goossens, J. Taeldeman, G. Verleyen, *Fonologische Atlas van de Nederlandse Dialecten. II De Westgermaanse korte vocalen in open lettergreep. III De Westgermaanse lange vocalen en diftongen*. Gent 2000.
- GOOSSENS, J. 1959: 'Relictgebieden. Een barrièrestrook in de Limburgse Kempen'. In: *Louvain Bijdragen* 8, p. 48-73.

- GOOSSENS, J. 1963: 'Kroonvormige dialectgebieden'. In: *Handelingen van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis* 17, p. 253-268.
- GOOSSENS, J. 1992: 'Dialecten in het centrale Zuidnederlandse steden-netwerk'. In: *Taal & Tongval*, Themanummer 5: Stadsdialecten, p. 29-47.
- GOOSSENS, J. 2013: 'Met Kloeke op de fiets in het Breeërland'. In: *Jaarboek van de Vereniging voor Limburgse Dialect- en Naamkunde* 15, p. 33-47.
- LOEY, A. VAN 1961: 'Palatalisatie Mnl. en Zuidndl. *uu*, Mechelse *a*: In: *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie & Dialectologie* 35, p. 131-259.
- TAELDEMAN, J. 1968: 'Een "ontrondingsgebied" aan de grens tussen Oost- en West-Vlaams'. In: *Taal & Tongval* 20, p. 174-181.
- TAELDEMAN, J. 1994: 'Ronding en ontronding in het Nederlands en de Nederlandse dialecten'. In: *Taal & Tongval* 46, p. 152-179.
- VERSTEGEN, V. 1941: 'De ontrondingsgebieden in Zuid-Nederland'. In: *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie & Dialectologie* 15, p. 299-304.
- VERSTEGEN, V. 1943: 'Enkele gevallen van ontronding'. In: *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie & Dialectologie* 17, p. 299-304.
- WBD III, Sectie 3, afl. 2: G. Coupé, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten* III Algemene woordenschat, Sectie 3 Het gemeenschapsleven, afl. 2 Feest en vermaak. Assen 2004.
- WEIJNEN, A. 1963: 'Het verspreidingsgebied van de ontronding'. In: *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* 79, p. 81-102.

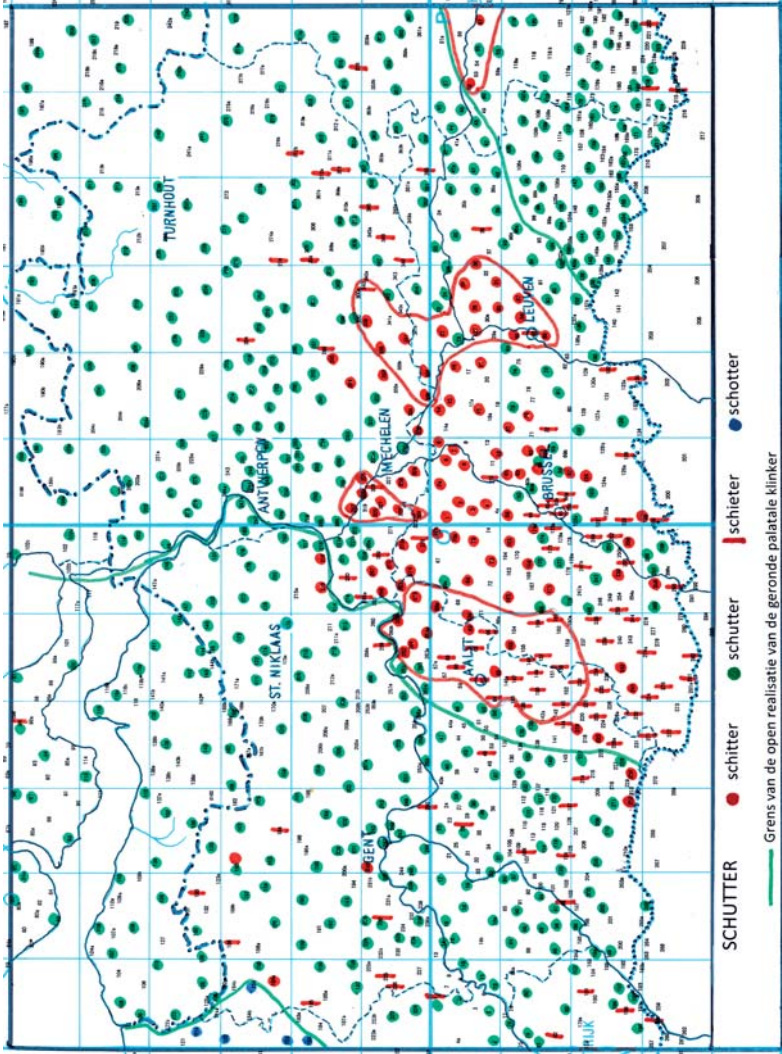
Jan GOOSSENS

Kaart I

Kaart 2

Kaart 3